

هستی‌شناسی مخاطب درون‌متنی در شعر موج نو

دکتر مریم رامین‌نیا^{۱*}

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۲/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۴

چکیده

شعر موج نو به عنوان یکی از جریان‌های شعر معاصر در فضای روشنفکری دهه چهل فارسی پدید آمد که از منظر جهان‌نگری به شدت زیر تأثیر مدرنیسم و اگزیستانسیالیسم بود و از این‌رو شعری ذهنیت‌گرا و خوداندیشانه است. در شعر موج نو، شناخت و گفت‌وگوی سوژه از طریق برون‌افکنی و نمایش گفت‌وگو امکان‌پذیر می‌شود که شاعر آن را «تو» خطاب می‌کند. بسامد این طرز خطاب به اندازه‌ای است که برای موج نو نوعی ویژگی محسوب می‌شود. از این رو، پژوهش حاضر به بررسی هستی‌شناسانه ضمیر مخاطب «تو» در شعر موج نو می‌پردازد. این بررسی نشان می‌دهد که دامنه مدلولی و ارجاعی ضمیر «تو» به رغم نمایش بیرونی‌اش، در بیشتر موارد، خودارجاع است. به بیان دیگر، «تو» نوعی خطاب نمایشی است که هویتی روایی برمی‌سازد و به شاعر مجال می‌دهد که در رفت و برگشت به خود و بیرون از خود، زمینه‌های شناخت دقیق‌تری از هویت شخصی خود فراهم کند. با وجود این، دامنه مدلولی «تو» به جانب «دیگری» به مثابه وجودی بیرونی و مستقل نیز کشیده می‌شود تا شناخت از «خود» و جهان پیرامون خود را غیرشخصی و تکمیل کند. بنابراین، خطاب به «تو» به مثابه «خود»، «همان» و «دیگری»، ماهیتی شناختی دارد و آنجا که شاعر به برون از خود نظر بیفکند، مفاهیمی چون عدالت و آزادی و انسانیت در شعر نمود می‌یابد و «تو»، دلالت سیاسی و اجتماعی نیز به خود می‌گیرد.

واژگان کلیدی: هستی‌شناسی، مخاطب، ضمیر «تو»، خود، دیگری، شعر موج نو.

* maryam.raminnia@gmail.com

۱. استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه گنبد کاووس